

ЗАТВЕРДЖЕНО
Рішення Правління
Національного банку України
06 лютого 2018 року №76-рш

Звіт Правління Національного банку України щодо проведення грошово-кредитної політики у 2017 році

Зміст

Головне: стан виконання цілей і завдань грошово-кредитної політики	2
I. Аналіз економічного і соціального розвитку України у 2017 році	7
Інфляційний розвиток.....	7
Економічна активність у 2017 році	10
Ринок робочої сили та доходи домогосподарств.....	10
Фіскальний сектор	11
Платіжний баланс.....	12
Монетарний сектор та фінансові ринки	14
II. Проведення грошово-кредитної політики	16
Мотивація рішень щодо облікової ставки	16
Інтервенції на валютному ринку	18
Пом'якшення адміністративних обмежень на валютному ринку.....	19
Удосконалення механізмів та інструментів грошово-кредитної політики.....	23

Головне: стан виконання цілей і завдань грошово-кредитної політики

У 2017 році діяльність Правління Національного банку України (далі – Національний банк) спрямовувалася на виконання цілей і завдань, передбачених статтею 6 Закону України “Про Національний банк України” та Основних засад грошово-кредитної політики на 2017 рік та середньострокову перспективу, схвалених рішенням Ради Національного банку України від 21 грудня 2016 року (далі – Основні засади).

Зокрема грошово-кредитна політика була спрямована на виконання цілей щодо досягнення та підтримки цінової стабільності, сприяння фінансовій стабільності, додержанню стійких темпів економічного зростання та підтримки економічної політики Уряду України, а також окремих завдань, визначених Основними засадами.

Досягнення та підтримка цінової стабільності

У грудні 2017 році інфляція становила 13.7% р/р і перевищила ціль Національного банку на кінець року ($8\% \pm 2$ в. п.), установлену Основними засадами.

Прискорення інфляції (з 12.4% р/р у грудні 2016 року) відбулося насамперед через дію чинників, на які інструменти грошово-кредитної політики мають обмежений вплив.

Зокрема на показниках інфляції суттєво позначилося скорочення пропозиції окремих видів продовольчих товарів, яке відбулося внаслідок несприятливих погодних умов у першій половині року, нестабільної ситуації в тваринництві, зростання світових цін та зовнішнього попиту на вітчизняні продукти харчування (насамперед м'ясні та молочні). На зростанні цін також відобразилося збільшення виробничих витрат, зокрема на оплату праці, та стрімке відновлення споживчого попиту.

Хоча у 2017 році монетарна політика була досить стриманою – реальна процентна ставка коливалася протягом року в межах 5 – 7% – однак, вона не могла повністю нівелювати дію проінфляційних чинників. Це було зумовлено декількома факторами:

по-перше, монетарна політика впливає на економіку із затримкою (горизонт політики становить 9 – 18 місяців). Відповідно для нейтралізації проінфляційних факторів, які реалізувалися переважно в другій половині 2017 року, Національний банк мав розпочати підвищення облікової ставки ще в II кварталі. Однак на той час на прогнозованому горизонті переважали чинники для пом'якшення політики. Серед них, зокрема відновлення співпраці з МВФ, ревальваційний тиск на гривню, уповільнення адміністративно регульованої інфляції. І передусім відбувалося покращення інфляційних очікувань;

по-друге, різкий та здійснений у стислі строки перехід до більш жорсткої монетарної політики міг спровокувати погіршення очікувань у період, коли реалізація інфляційних ризиків була ще неочевидною, та зумовити не виправдані втрати в економічному зростанні.

Відхилення фактичних показників інфляції від цільових орієнтирів центральних банків є невід'ємною частиною режиму інфляційного таргетування.

У таких випадках центральний банк має вжити заходів для приведення інфляції до цілі протягом певного часового періоду, а адекватна реакція та її комунікація допомагають уникнути погіршення очікувань та усунути невизначеність щодо майбутньої інфляції. Час повернення інфляції до цілі залежить від типу та розміру шоків, від того наскільки стійкими є інфляційні очікування на рівні інфляційної цілі, наскільки впливовими є монетарні інструменти тощо.

Виходячи з цього, як і передбачено Основними засадами, Національний банк не спрямовував монетарну політику на швидке приборкання ефектів від короткострокових шоків пропозиції. Натомість монетарна політика була направлена на запобігання впливу вторинних ефектів шоків на інфляційні очікування та приведення інфляції до цілі в середньостроковій перспективі.

З цією метою Національний банк утримувався від пом'якшення монетарної політики в липні – вересні. З огляду на посилення інфляційних ризиків у IV кварталі 2017 року Національний банк перейшов до проведення більш жорсткої монетарної політики, двічі підвищивши облікову ставку на 100 б. п. – до 14.5% річних на кінець року.

Підвищення ставки було реакцією на погіршення інфляційних очікувань, посилення ризиків затримки офіційного фінансування, прискорення зростання споживчого попиту внаслідок підвищення соціальних стандартів та суттєво вищих обсягів видатків, передбачених Законом про Державний бюджет на 2018 рік, порівняно із обсягами, закладеними в жовтневий прогноз Національного банку.

Унаслідок проведення більш жорсткої монетарної політики на прогнозованому горизонті інфляція знизиться до рівня середньострокової цілі.

Очікується, що споживча інфляція увійде в межі цільового діапазону в середині 2019 року та досягне його центральної точки, тобто середньострокової інфляційної цілі (5%), у 2020 році.

Сприяння фінансовій стабільності

Упродовж року Національний банк забезпечував виконання другої за пріоритетністю цілі щодо фінансової стабільності.

Макроекономічна стабілізація разом з оздоровленням банківської системи сприяли відновленню банківського кредитування. У 2017 році вперше від

початку кризи збільшився портфель кредитів фізичним особам. За 9 місяців обсяг споживчих кредитів банків у національній валюті збільшився на 20 млрд. грн¹. У III кварталі 2017 року також уперше від початку кризи відновилося корпоративне кредитування. За три квартали 2017 року корпоративні кредити в національній валюті зросли на 32,1 млрд грн. Як результат, після трьох років збитків банківська система вийшла у 2017 році на прибуткову діяльність.

Протягом року кредитний ризик банківського сектору поступово знижувався, що свідчило про відновлення фінансового стану позичальників. Очікування банків щодо подальшого розвитку кредитування залишаються оптимістичними: згідно з опитуваннями Національного банку² 64% респондентів передбачають зростання споживчого кредитування. Чотири квартали поспіль більшість опитаних банків (76%) очікує зростання корпоративного кредитування. Збільшення депозитів населення прогнозує 61% респондентів, на збільшення коштів бізнесу – 66%.

У 2017 році поживався приплив депозитів до банківської системи. Загальні залишки депозитів за підсумками року зросли на 13%. Випереджаючими темпами зростали кошти в національній валюті, чому сприяло як поступове поліпшення фінансового стану бізнесу, так і зростання доходів населення. Найбільш активно зростали гривневі кошти на рахунках домогосподарств³ – їх приріст за рік становив 19.4%, тоді як залишки коштів у іноземній валюті (у доларовому еквіваленті) залишилися практично на рівні кінця 2016 року.

Разом з цим обсяг купівлі банками готівкової валюти в населення у 2017 році перевищив продаж на 2,1 млрд дол. США.

Сприяння додержанню стійких темпів економічного зростання та підтримки економічної політики Уряду України

Національний банк урахував необхідність підтримки економічного зростання під час прийняття монетарних рішень, якщо це не перешкоджало пріоритетній цілі щодо цінової стабільності. Так Національний банк не вважав за доцільне застосування інструментів монетарної політики для гальмування інфляції, яка була зумовлена шоками з боку пропозиції, оскільки це могло б призвести до необґрунтованих втрат економічного зростання.

Національний банк здійснював пом'якшення монетарної політики за рахунок зниження облікової ставки у квітні та травні (усього на 150 б. п. – до 12,5%). З огляду на необхідність запобігання впливу вторинних ефектів шоків

¹ Звіт про фінансову стабільність, грудень 2017 року, випуск 4.

² Аналітичний звіт “Опитування про умови кредитування”, IV квартал 2017 року, випуск № 12(24).

³ За винятком ФОП.

з боку пропозиції на інфляційні очікування Національний банк утримувався від зниження облікової ставки в липні – вересні 2017 року.

З огляду на посилення інфляційних ризиків у листопаді – грудні 2017 року Національний банк перейшов до проведення більш жорсткої монетарної політики, двічі підвищивши облікову ставку на 100 б. п. – до 14.5% річних на кінець року. Зниження інфляції до помірних та передбачуваних рівнів дасть змогу “заякорити” інфляційні очікування, зберегти від знецінення заощадження населення та доходи бізнесу, стимулюватиме прийняття довгострокових інвестиційних рішень, що позитивно позначиться на економічному зростанні.

Водночас Національний банк упродовж 2017 року послідовно продовжував лібералізацію валютного регулювання шляхом пом’якшення тимчасових адміністративних обмежень, послаблення яких не створювало ризиків для дестабілізації валютного ринку. Це сприяло покращенню інвестиційного клімату, полегшенню діяльності підприємств, які здійснюють зовнішньоторговельну діяльність і відповідно підтримувало подальше відновлення економіки України.

За оцінками Національного банку на основі даних Державної служби статистики України (ДССУ), зростання реального ВВП за дев’ять місяців 2017 року становило 2.3% р/р, а в цілому за рік – 2.1%.

Дотримання режиму плаваючого валютного курсу

Національний банк дотримувався режиму плаваючого обмінного курсу, динаміка якого відображала співвідношення попиту та пропозиції на валютному ринку.

Сприятлива кон’юнктура світових ринків для товарів українського експорту забезпечувала високу пропозицію валюти на внутрішньому ринку упродовж першої половини року, за таких умов обмінний курс гривні щодо долара США посилювався. Натомість з вересня 2017 року волатильність обмінного курсу гривні почала зростати та курс національної валюти послабився, у тому числі на готівковому ринку. Це було зумовлено як ситуативними, так і сезонними чинниками: зростанням попиту на іноземну валюту з боку приватних нафто- та газотрейдерів, зниженням надходжень експортної виручки за зерновими та олійними через нижчий врожай, сезонним зростанням попиту на валюту з боку підприємств ПЕК. Вагому роль відіграв психологічний чинник, пов’язаний з негативним досвідом населення щодо девальвації гривні в осінньо-зимовий період у минулих роках. У цілому за 2017 рік середній офіційний обмінний курс гривні до долара США послабився на 4,1%.

Національний банк, дотримуючися режиму плаваючого курсоутворення, не протидівав зміні курсових трендів і виходив на ринок з валютними

інтервенціями для згладжування функціонування ринку під час його розбалансування під впливом ситуативних факторів і з метою поповнення міжнародних резервів.

Нарощування міжнародних резервів

Національний банк використовував сприятливу ситуацію на валютному ринку для поповнення міжнародних резервів. Додатне сальдо валютних інтервенцій Національного банку у 2017 році становило 1,3 млрд дол. США. Разом з отриманням траншів офіційного фінансування це дало змогу збільшити обсяг міжнародних резервів до 18,8 млрд дол. США.

Поступова лібералізація валютного ринку

Упродовж 2017 року Національний банк поступово послаблював адміністративні обмеження на валютному ринку. Під час прийняття рішення про скасування окремих обмежень Національний банк зважав на збалансованість валютних та інфляційних ризиків. Зокрема протягом 2017 року було:

- підвищено дозволений розмір чистої купівлі-продажу банками іноземної валюти протягом одного дня (з 0.1% до 0.5%, а згодом до 1% від розміру регулятивного капіталу);
- надано дозвіл на репатріацію дивідендів до 2016 року (включно) та спрощено механізм проведення таких виплат;
- знижено до 50% вимогу щодо обов'язкового продажу надходжень іноземної валюти та продовжено до 180 днів максимальний строк для розрахунків за експорт/імпорт товарів;
- підвищено до 150 тис. грн (в еквіваленті) максимальну суми продажу готівкової іноземної валюти населенню;
- скасовано заборону на купівлю іноземної валюти для виконання зобов'язань за наявності в клієнта власних коштів на рахунку в розмірі, що перевищує 100 тис. дол. США;
- знято обмеження (150 тис. грн на місяць) для фізичних осіб на переказ коштів за межі України для неторговельних операцій.

Інші заходи щодо лібералізації валютного ринку у 2017 році див. у розділі “Пом'якшення адміністративних обмежень на валютному ринку”.

Виконання кількісних критеріїв та індикативних цільових показників спільної з МВФ програми

Кількісні критерії програми станом на 29 грудня виконано. З кінця 2015 року (стартова точка обрахунку критеріїв) кумулятивне зростання чистих міжнародних резервів становило 5 281 млн дол. США⁴ (нижня межа кумулятивного зростання за критерієм – 4 854 млн дол. США), кумулятивне зниження чистих внутрішніх активів – 20 млрд грн³ (верхня межа кумулятивного зростання за критерієм – 13 млрд грн). Показник інфляції в грудні (13,7% річних) перевищив межі індикативної цілі (8% +/- 2 в. п.) головним чином через дію чинників, на які Національний банк не міг вплинути за допомогою інструментів грошово-кредитної політики.

Підзвітність і прозорість грошово-кредитної політики

Протягом 2017 року Національний банк послідовно та регулярно інформував громадськість щодо виконання своїх цілей, ґрунтовно пояснюючи суть та причини вжитих ним заходів. Правління Національного банку приймало рішення щодо облікової ставки на засіданнях з питань монетарної політики, які проводилися відповідно до заздалегідь оголошеного графіка. Після кожного засідання Правління Національного банку з монетарних питань проводилися прес-брифінги за участю членів Правління Національного банку, публікувалися прес-релізи щодо зміни ключової ставки. Крім того, щокварталу публікувався Інфляційний звіт, який містить комплексний аналіз економічної ситуації, макроекономічний прогноз з оцінкою ризиків для його основного сценарію та обґрунтування прийнятих Національним банком монетарних рішень.

I. Аналіз економічного і соціального розвитку України у 2017 році

Інфляційний розвиток⁵

У 2017 році споживча інфляція становила 13,7% і таким чином перевищила ціль Національного банку 8% ± 2 в. п. на кінець року, установлену Основними засадами.

Прискорення інфляції у 2017 році порівняно з 2016 роком (12,4% р/р) відбулося передусім через дію чинників, вплив інструментів грошово-кредитної політики на які є обмеженим. Зокрема на показниках інфляції

⁴ Оперативні дані.

⁵ Усі зміни цін наведено в річному вимірі (грудень до грудня попереднього року), р/р.

суттєво позначилися скорочення пропозиції окремих овочів та фруктів через несприятливі погодні умови в першій половині року, нестабільна ситуація в тваринництві, зростання світових цін та зовнішнього попиту на вітчизняні продукти харчування (передусім м'ясні та молочні) та підвищення світових цін на нафту.

На зростанні цін також відобразилося збільшення виробничих витрат, зокрема через подорожчання сирих продуктів, а також витрат на оплату праці, та відновлення споживчого попиту. За оцінками Національного банку, вплив підвищення соціальних стандартів на інфляцію у 2017 році проявився передусім через канал підвищення собівартості виробництва, зокрема внесок від двократного підвищення МЗП, оцінений на рівні близько 2 в. п. у річний показник інфляції.

Додатковим чинником прискорення інфляції стало погіршення інфляційних очікувань з вересня 2017 року, що відбулося під впливом ситуації на валютному ринку, високих поточних показників зростання цін та оголошення урядом планів щодо підвищення соціальних стандартів. Відповідно посилювався фундаментальний інфляційний тиск – базова інфляція за підсумками 2017 року прискорилося до 9.5% р/р порівняно з 5.8% р/р у 2016 році.

Зростання вартості послуг, що входять до базової інфляції, прискорилося, найбільший внесок мали послуги закладів швидкого харчування, вищої освіти, утримання прибудинкових територій насамперед під впливом збільшення виробничих витрат. Також прискорилося зростання цін на продукти харчування з високим ступенем оброблення, що відображало вторинні ефекти від підвищення цін на відповідні сирі продукти, а також значні обсяги експорту окремих продуктів харчування. Водночас темпи зростання цін на непродовольчі товари, що переважно імпортуються, були нижчими, ніж у минулому році, зокрема, суттєво уповільнилося зростання цін на одяг та взуття. Однак через послаблення гривні відносно іноземних валют у жовтні – грудні незначно прискорилося зростання цін на окремі непродовольчі товари (насамперед на лікарські засоби, медичні товари, побутову техніку тощо).

Небазова інфляція також прискорилося (до 19.4% р/р). Насамперед показники 2017 року пояснюються високими темпами зростання цін на сирі продукти та паливо на відміну від 2016 року, коли основний внесок у небазову інфляцію зробили адміністративно регульовані ціни.

У 2017 році суттєво прискорилося порівняно з попереднім роком зростання цін на сирі продовольчі товари (до 23.5% р/р). Це зумовлено переважно впливом факторів з боку пропозиції (а саме, скороченням пропозиції окремих видів товарів), також мала вплив поступова активізація

споживчого попиту на продовольчі товари внаслідок підвищення доходів домогосподарств.

Зростання цін та тарифів, що регулюються адміністративно, очікувано уповільнилося (до 16.1% р/р). Це відбулося в тому числі завдяки сприятливій базі порівняння – у 2017 році на відміну від 2016 року підвищення тарифів на послуги ЖКГ відбувалося значно нижчими темпами. Через високу базу порівняння також суттєво уповільнилося зростання цін на алкогольні напої – у 2016 році підвищення мінімальних цін на ці товари урядом було значно вищим, ніж 2017 році. Натомість через підвищення акцизів та проблеми з дистрибуцією навесні 2017 року прискорилося зростання цін на тютюнові вироби. Також збільшилися темпи зростання цін на хліб унаслідок зростання витрат, у тому числі на оплату праці та сировину. Зростання собівартості зумовило також підвищення вартості поштових послуг та послуг пасажирського транспорту.

Темпи зростання цін на паливо у 2017 році були так само високими (20.0% р/р), як і в попередньому році внаслідок підвищення цін на нафту та послаблення гривні до євро (акцизи на паливо встановлено в євро). Водночас уповільнилося зростання цін на скраплений газ завдяки диверсифікації поставок наприкінці року.

Індекс цін виробників зріс на 16.5% р/р, суттєво сповільнившись порівняно з 2016 роком. Так під впливом нижчих, ніж у 2016 році, темпів зростання світових цін на нафту уповільнилося зростання цін у добуванні сирої нафти та природного газу, а зниження в річному вимірі світових цін на залізну руду зумовило уповільнення зростання цін у добуванні металевих руд. Цінові тенденції в добувній промисловості позначилися на динаміці цін у наступних ланках виробничого процесу, зокрема виробництві коксу та продуктів нафтоперероблення та в металургійному виробництві. Уповільнилося також зростання цін у харчовій промисловості, незважаючи на збереження значного тиску з боку цін у виробництві м'яса та молока. Таке сповільнення відбулося насамперед у результаті падіння цін у виробництві цукру в умовах вищого, ніж у 2016 році, урожаю цукрових буряків.

Водночас високими темпами зростали ціни в хімічній промисловості за рахунок збільшення цін на добрива в умовах зростання світових цін, високого попиту з боку аграріїв та відновлення антидемпінгових мит на азотні добрива з РФ.

Показником, що агрегує вплив внутрішніх чинників інфляції з боку пропозиції, може виступати дефлятор ВВП. У III кварталі 2017 року дефлятор ВВП залишався майже незмінним (20.2% р/р) порівняно з попереднім кварталом, оскільки уповільнення зростання цін у промисловості компенсувалося прискоренням їх зростання в будівництві та сільському господарстві.

Економічна активність у 2017 році

За оцінками Національного банку на підставі даних ДССУ, зростання ВВП за січень – вересень 2017 року становило 2.3% р/р. Внутрішній попит залишався основним драйвером зростання вітчизняної економіки. Високими темпами зростало валове нагромадження основного капіталу (19.5% р/р). Нарощенню інвестицій сприяли поліпшення ділових очікувань підприємств та їх високі фінансові результати. Споживчий попит населення в січні – вересні 2017 року також зростав (на 5.1% р/р) та був підтриманий високими темпами підвищення реальної заробітної плати (на 19.1% у середньому за 2017 рік) і поліпшенням споживчих настроїв домогосподарств. Натомість споживчі витрати сектору загальнодержавного управління в січні – вересні 2017 року порівняно з відповідним періодом минулого року не змінилися, відображаючи стриманість фіскальної політики. Також зберігся від'ємний внесок чистого експорту за січень – вересень 2017 року (3.3 в. п.).

У розрізі видів діяльності у 2017 році найбільшими темпами зростали обсяги будівництва (на 20.9%), що відображало стійке зростання інвестицій. Пожвавлення споживчого попиту та поліпшення споживчих настроїв домогосподарств стимулювало нарощення роздрібною торгівлі. Також зростання за підсумками року продемонстрували оптова торгівля і транспорт. Розрив економічних зв'язків з підприємствами на непідконтрольних територіях продовжив відображатися в показниках діяльності окремих секторів економіки, передусім промисловості (зокрема металургії, добувній промисловості, виробництві коксу та електроенергії). Однак у цілому за 2017 рік обсяги промислового виробництва залишилися на рівні 2016 року (зменшилися на 0.1%). Зокрема металургійне виробництво зменшилося лише на 3.6% за 2017 рік завдяки сприятливій зовнішній кон'юнктурі та швидкій переорієнтації підприємств на альтернативні джерела постачання сировини. Особливо стрімкими темпами в другому півріччі зростало хімічне виробництво (у середньому на 36.5% р/р) у результаті відновлення роботи підприємств, які до цього часу простоювали. Також у 2017 році суттєво зросли обсяги виробництва в машинобудуванні (на 7.3%). Обсяги сільськогосподарського виробництва у 2017 році зменшилися на 2.7% переважно через нижчий урожай зернових та олійних культур.

У цілому зростання реального ВВП у 2017 році, за оцінками Національного банку, становило 2.1%.

Ринок робочої сили та доходи домогосподарств

У 2017 році попит на робочу силу залишився на високому рівні та підтримувався пожвавленням економічної активності, поліпшенням фінансових результатів та ділових очікувань підприємств. Про зростання

попиту на робочу силу свідчили як дані Державної служби зайнятості України, так і дані, розміщені на сайтах з пошуку роботи в мережі Інтернет.

Разом з тим у III кварталі 2017 року чисельність економічно активного населення і далі скорочувалася (на 0.5% р/р до 18 млн осіб), що значною мірою пояснюється демографічними процесами. Незмінний порівняно з попереднім кварталом сезонно скоригований рівень економічної активності може відображати повернення частини раніше неактивного населення до пошуку роботи під впливом зростання заробітних плат та оголошених змін до пенсійного забезпечення (збільшення необхідного страхового стажу для призначення пенсій). Рівень безробіття за методологією МОП (у % до економічно активного населення у віці 15 – 70 років) у III кварталі 2017 року зменшився до 8.9% в результаті сезонного зростання попиту на робочу силу, проте в сезонно скоригованому вимірі залишався на високому рівні – 9.5%.

Фіскальний сектор

Фіскальна політика у 2017 році визначалася стриманістю. За підсумками 2017 року зберігся суттєвий первинний профіцит зведеного бюджету (сальдо бюджету за вирахуванням витрат на обслуговування боргу), а загальний дефіцит був помірним (42.1 млрд грн). Однак нерівномірність витрачання бюджетних коштів зі значним зміщенням на кінець року не лише збереглася, а й посилилася порівняно з попереднім роком. На відміну від попередніх років до листопада включно зберігався значний профіцит, а в грудні дефіцит сягнув надвисоких значень – 76 млрд грн.

У цілому макроекономічні умови та податкові зміни на початок року забезпечили високі темпи зростання доходів зведеного бюджету у 2017 році (29.9% р/р). Податкові надходження зросли на 27.3% р/р насамперед завдяки економічним факторам (пожвавленню внутрішнього попиту, поліпшенню стану підприємств та домогосподарств, високому імпорту природного газу тощо). Водночас значну роль відігравали неподаткові та інші доходи, які мали несистемний або одноразовий характер. Так вагомим джерелом збільшення цих доходів стали конфісковані кошти за рішенням суду (29.7 млрд грн).

Видатки зведеного бюджету за підсумками 2017 року зросли на 26.4% порівняно з 2016 роком. Видатки на соціальне забезпечення мали помірні темпи зростання за рахунок нижчих перерахувань Пенсійному фонду попри пенсійну реформу в умовах значних його власних надходжень. Також помірно зросли видатки на обслуговування боргових зобов'язань, у тому числі через помірну волатильність курсу, поступове зниження вартості залучень, а також проведений правочин ([репрофайлінг](#)) з ОВДП, які були в портфелі Національного банку. Водночас суттєво зросли витрати на надання пільг та субсидій населенню на оплату послуг ЖКГ. Також значними темпами зростали

інші поточні видатки, зокрема на використання товарів і послуг, субсидії та поточні трансферти підприємствам (у тому числі включає надання дотацій сільгоспвиробникам та фінансову підтримку підприємств). Крім того, незважаючи на високу базу порівняння, високими темпами зростали капітальні видатки, зокрема на дорожні інфраструктурні проекти.

Основним джерелом фінансування дефіциту залишалися кошти, залучені за борговими операціями. Хоча у 2017 році збільшилося фінансування за рахунок приватизаційних надходжень (до 3.4 млрд грн), їх обсяг становив менше 20% від запланованих. Уряд продовжив випуск короткострокових і середньострокових ОВДП з метою фінансування дефіциту державного бюджету, погашення емітованих раніше державних цінних паперів та на квазіфіскальні цілі (70.7 млрд грн з метою підтримки державних банків). Разом з цим надійшли фінансові ресурси від міжнародних партнерів, зокрема від Європейського Союзу, у вересні 2017 року здійснено випуск єврооблігацій. З огляду на суттєве збільшення обсягів погашення як за внутрішніми, так і зовнішніми зобов'язаннями, державний та гарантований державою борг станом на кінець 2017 року збільшився на 11% порівняно з початком 2017 року – до 2 142 млрд грн.

Платіжний баланс

За підсумками 2017 року дефіцит поточного рахунку становив 3.8 млрд дол. США (порівняно з 3.5 млрд дол. США у 2016 році). Дефіцит торгівлі товарами розширився (до 9.2 млрд дол. США) через негативний вплив на показники експорту та імпорту від припинення торгівлі з НКТ та подальше зростання інвестиційного імпорту. Натомість стійким було зростання приватних переказів та експорту послуг.

Експорт товарів зріс на 18.8% завдяки збільшенню поставок продовольчих товарів, сприятливій зовнішній ціновій кон'юнктурі та швидкій адаптації підприємств гірничо-металургійного комплексу до нових умов. Завдяки високому урожаю сільськогосподарських культур (зернових та олійних) у 2016 році експорт продовольчих товарів збільшився на 16.3%. Фізичні обсяги експорту чорних металів знизилися на 14.3% р/р через ефект від захоплення низки металургійних підприємств на НКТ та відсутність доступу до ресурсів та продукції підприємств на таких територіях. Однак завдяки зростанню світових цін вартісні обсяги експорту продукції металургії збільшилися на 22.1%. Скоротилися й фізичні обсяги поставок залізних руд (на 4.2%), але завдяки зростанню цін (у середньому за рік) вартісні обсяги їх експорту збільшилися в 1.4 раза.

Імпорт товарів за 2017 рік збільшився на 21.1% р/р за рахунок зростання закупівель енергоносіїв та продукції машинобудування. Зокрема фізичні обсяги імпорту вугілля збільшилися на 26.4% і його вартісні обсяги - у 1.9 раза. Також збільшилися фізичні обсяги імпорту природного газу (на 29.3%), у тому числі через активізацію його закачування приватними імпортерами. Подальше зростання інвестиційного попиту зумовило збільшення вартісних обсягів імпорту продукції машинобудування на 30.9%. Високими темпами продовжував зростати імпорт техніки сільськогосподарського призначення (24.5%) та легкових автомобілів (у 1.4 раза).

У 2017 році експорт послуг збільшився на 13.1% р/р насамперед за рахунок ІТ-сфери та трубопровідного транспорту. Зростання експорту послуг, серед інших причин, було зумовлено усуненням адміністративних бар'єрів⁶ та нарощенням обсягів транзиту газу до європейських країн, які сягнули найвищого значення за останні вісім років (93.5 млрд м³). Зростання імпорту послуг (на 7.2%) було підтримане збільшенням зовнішнього товарообороту та імпортом за статтею “подорожі”. Але темпи приросту імпорту послуг були нижчими, ніж експорту, у результаті профіцит торгівлі послугами збільшився до 2.3 млрд дол. США (1.5 млрд дол. США у 2016 році).

У 2017 році тривало зростання обсягу грошових переказів (за попередніми оцінками на 33.9%) на тлі посилення міграційних процесів та ревальвації валют країн Східної Європи. Динамічний розвиток ІТ-сфери сприяв збільшенню переказів зі США. Зростання грошових переказів переважило збільшення виплат за рахунком первинних доходів, у тому числі через пом'якшення Національним банком адміністративних обмежень⁷.

Чисті надходження за фінансовим рахунком у 2017 році збільшилися до 6.4 млрд дол. США. На відміну від минулого року державний сектор відігравав значну роль в надходженні капіталу. Успішне завершення третього перегляду програми EFF з МВФ дало змогу уряду отримати черговий транш кредиту макрофінансової допомоги від Європейської Комісії на суму 0.6 млрд дол. США. Також у вересні 2017 року Україна після чотирирічної перерви повернулася на ринки зовнішніх запозичень, розмістивши 15-річні єврооблігації на суму 3 млрд дол. США під 7.375% річних. Частина коштів від цього розміщення (1.6 млрд дол. США) було використано для викупу єврооблігацій, що мали погашатися у 2019 – 2020 роках. Придбання банками ОВДП, номінованих в іноземній валюті, призвело до скорочення активів банківської системи на 0.6 млрд дол. США.

⁶ 30 грудня 2016 року Національний банк України зняв адміністративні обмеження стосовно операцій з експорту послуг відповідно до Закону України № 1724-VIII “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо усунення адміністративних бар'єрів для експорту послуг)”, який було прийнято Верховною Радою України 03 листопада 2016 року і набрав чинності 03 грудня 2016 року.

⁷ Протягом червня 2016 року – квітня 2017 року здійснювалися виплати дивідендів, нарахованих за 2014 – 2015 роки, а з травня 2017 року надано також дозвіл на репатріацію дивідендів, нарахованих за 2014 – 2016 роки.

Чистий приплив прямих іноземних інвестицій в Україну становив 2.3 млрд дол. США у 2017 році. Завершення більшості програм з рекапіталізації банків призвело до скорочення обсягу операцій банків з переоформлення боргу в статутний капітал до 0.6 млрд дол. США за підсумками 2017 року (2.1 млрд дол. США у 2016 році). Без урахування таких операцій, чисті надходження ПІІ за 2017 року зросли на 26% до 1.8 млрд дол. США.

Завдяки профіциту зведеного платіжного балансу (2.6 млрд дол. США), який утримується третій рік поспіль, та отриманню у квітні чергового траншу від МВФ (1.0 млрд дол. США) міжнародні резерви станом на кінець 2017 року збільшилися на 21% до 18.8 млрд дол. США або 3.6 місяця імпорту майбутнього періоду.

Монетарний сектор та фінансові ринки

Зміни облікової ставки протягом 2017 року ефективно трансливалися в ставки за гривневими ресурсами. Як і очікувалося, найбільш чутливими до змін облікової ставки були вартість гривневих ресурсів на міжбанківському ринку та дохідність за державними залученнями на внутрішньому ринку. Ставки за гривневими кредитами та депозитами також реагували, однак дещо помірніше. На реакцію ринкових процентних ставок також впливали потреби уряду в залученні коштів, стан ліквідності банківської системи та її розподіл між окремими банками, посилення конкурентної боротьби між банками тощо.

У жовтні Національний банк та Міністерство фінансів України завершили [здійснення правочину з державним боргом \(репрофайлінг\)](#). Під репрофайлінг підпадали облігації на загальну суму 219.6 млрд грн, що становило майже 2/3 загального обсягу ОВДП у власності Національного банку. Також було запроваджено новий інструмент – гривневі облігації з прив'язкою дохідності до рівня інфляції, що має сприяти проведенню виваженої фіскальної політики, узгодженої з цілями Національного банку щодо забезпечення низької та стабільної інфляції.

Упродовж більшої частини 2017 року ситуація на валютному ринку залишалася переважно стабільною завдяки загалом сприятливій зовнішній кон'юнктурі та високому врожаю попереднього року. Однак з кінця III кварталу посилювався девальваційний тиск на гривню, у тому числі й на готівковому ринку. Це було зумовлено зростанням попиту на іноземну валюту з боку імпортерів енергоресурсів, зниженням надходжень експортної виручки за окремими групами товарів (зокрема зерновими та олійними через нижчий урожай 2017 року) та сезонним погіршенням девальваційних очікувань.

Протягом року Національний банк зберігав свою присутність на валютному ринку з метою згладжування надмірних коливань обмінного курсу

гривні, не перешкоджаючи домінуючим тенденціям, та поповнення міжнародних резервів. Зокрема обмінний курс гривні до долара США за рік девальвував на 3.2% до 28.07 грн за дол. США, а його середня місячна волатильність у 2017 році знизилася до 4.9% (порівняно з 8.5% у 2016 році). Однак через зміцнення більшості валют країн – основних торговельних партнерів України до долара США, особливо наприкінці 2017 року, на тлі його послаблення на світових ринках номінальний ефективний обмінний курс гривні девальзував більш суттєво (на 11% р/р у грудні 2017 року), що зумовило також послаблення реального ефективного обмінного курсу гривні (на 2.0% р/р).

Протягом 2017 року в банківській системі зберігався значний профіцит ліквідності, який із середини 2017 року почав звужуватися. Головним каналом зменшення ліквідності в 2017 році стало значне зростання обсягів готівки (на 20.5 млрд грн), пік якого традиційно спостерігався в грудні. Це зумовлювалося як авансовою виплатою пенсій (така практика за останні три роки підсилила сезонну динаміку готівки в грудні-січні), так і суттєвим надолуженням відставання в здійсненні бюджетних видатків наприкінці року. Крім того, ліквідність абсорбувалася через операції уряду, чистий вплив яких оцінено на рівні 17.2 млрд грн⁸. Також ліквідність поглиналася через операції ліквідаторів банків (6 млрд грн) та чисте погашення банками раніше отриманих кредитів рефінансування (4.1 млрд грн). Головним джерелом розширення ліквідності банківської системи в 2017 році були валютні інтервенції. Додатне сальдо операцій Національного банку з купівлі іноземної валюти для поповнення міжнародних резервів становило 32.8 млрд грн. Крім того, ліквідність постачалася через ФГВФО та операції на відкритому ринку (4 млрд грн та 1.4 млрд грн).

За результатами 2017 року темпи приросту грошової бази уповільнилися до 4.6% (з 13.6% у 2016 році) з огляду на зниження обсягів коштів на коррахунках банків наприкінці року та послаблення порівняно з попереднім роком попиту на готівкові кошти.

У 2017 році загальні залишки депозитів зросли на 13%. Випереджаючими темпами зростали кошти в національній валюті, чому сприяло як поступове поліпшення фінансового стану бізнесу, так і зростання доходів населення. Найбільш активно зростали гривневі кошти на рахунках домогосподарств (за винятком ФОП). Їх приріст за рік становив 19.4%. Залишки гривневих коштів на депозитних рахунках корпоративного сектору за рік зросли на 11.4%, хоча протягом 2017 року демонстрували помірну динаміку. Стрімке зростання наприкінці року передусім відображало суттєве збільшення бюджетних видатків.

⁸ Вплив фіскальних факторів на рівень ліквідності банківської системи розраховано на підставі зміни залишків коштів на єдиному казначейському рахунку (зниження на 9.2 млрд грн), платежів уряду на користь Національного банку за своїми раніше взятими зобов'язаннями (73.2 млрд грн), перерахування Національним банком частини прибутку до бюджету (44.4 млрд грн) та чистого продажу урядом валюти Національному банку (3.2 млрд грн).

Також у 2017 році тривав поступовий приріст депозитів корпоративного сектору в іноземній валюті (у доларовому еквіваленті) – на 8.6%, передусім за рахунок значних надходжень іноземної валюти від нерезидентів. Натомість залишки коштів в іноземній валюті (у доларовому еквіваленті) на рахунках домогосподарств (за винятком ФОП) залишилися практично на рівні кінця 2016 року.

Зростання загальних залишків депозитів разом із збільшенням готівки поза банками, особливо в грудні 2017 року, зумовили збільшення обсягів грошової маси у 2017 році на 9.5%.

Протягом 2017 року банки продовжили поступово нарощувати кредитування в національній валюті. Загальні залишки за кредитами в гривні за 2017 рік зросли на 13.0%, попри високу базу порівняння, зумовлену значними обсягами реструктуризації кредитів в іноземній валюті протягом другого півріччя 2016 року. Найбільш активно банки нарощували гривневе кредитування домогосподарств, передусім завдяки активізації споживчого кредитування. Залишки за гривневими кредитами нефінансових корпорацій збільшилися на 8.7%. Натомість тривала тенденція до скорочення залишків за кредитами в іноземній валюті (у доларовому еквіваленті) як домашніх господарств, так і корпоративного сектору.

II. Проведення грошово-кредитної політики

Мотивація рішень щодо облікової ставки

Рішення щодо облікової ставки зумовлювалися насамперед необхідністю балансування між нівелюванням інфляційних ризиків і підтримкою економічного зростання.

У I кварталі 2017 року Національний банк утримувався від пом'якшення грошово-кредитної політики – облікова ставка зберігалася незмінною на рівні 14%.

У січні Національний банк не змінював облікової ставки, зважаючи на інфляційні ризики, пов'язані із двократним підвищенням мінімальної заробітної плати та його прямим впливом на зростання споживчого попиту і собівартість продукції та опосередкованим – на інфляційні очікування українців.

А втім, Національний банк не вважав за доцільне застосувати основний інструмент монетарної політики – облікову ставку – для приведення прогнозу інфляції до 8% (центрального значення цільового діапазону) у 2017 році, оскільки це могло б призвести до необґрунтованої волатильності ринкових процентних ставок та інфляції в майбутньому, а також загальмувати зростання економіки.

У лютому-березні 2017 року, незважаючи на сприятливу зовнішню кон'юнктуру, стабілізацію ситуації на валютному ринку, помірне укріплення гривні, концентрація інфляційних ризиків посилилася. Це зумовило продовження проведення Національним банком стриманої монетарної політики. Найбільш вагомий ризик для інфляції у цей період був пов'язаний з активізацією бойових дій та блокадою транспортних шляхів на сході країни. Передбачалося, що такі події можуть мати негативний опосередкований вплив на інфляцію через погіршення стану платіжного балансу з огляду на скорочення виробництва та експорту металургійної продукції, збільшення імпорту енергетичного вугілля та відповідне розбалансування попиту та пропозиції валюти на внутрішньому ринку. Побічним ефектом від зазначених подій також могло стати погіршення інфляційних очікувань.

У II кварталі 2017 року Національний банк відновив процес пом'якшення монетарної політики: облікова ставка була знижена на 1 в. п. у квітні та 0,5 в. п. у травні до 12,5% річних. Це стало можливим завдяки контрольованості інфляційних процесів та послабленню ризиків у результаті успішного завершення чергового перегляду програми з МВФ, подальшого поліпшення кон'юнктури на сировинних ринках, зміцнення обмінного курсу гривні та зниження інфляційних очікувань.

За таких умов Національний банк вважав за доцільне пом'якшувати грошово-кредитну політику для підтримки економічного зростання.

Упродовж III кварталу 2017 року споживча інфляція прискорилося переважно внаслідок дії факторів з боку пропозиції: підвищення світових цін на сирі продукти харчування, здорожчання на внутрішньому ринку м'ясної та молочної продукції на фоні нарощування обсягів їх експорту. Водночас на динаміку інфляції також вплинули активізація споживчого попиту та зростання виробничих витрат, зумовлені підвищенням мінімальної заробітної плати на початку року.

З огляду на необхідність повернення інфляції до цільової траєкторії на горизонті політики Національний банк проводив стриману монетарну політику та утримувався від подальшого зниження облікової ставки. Така політика спрямовувалася на нівелювання ризику зміни тренду поліпшення інфляційних очікувань на тлі високих поточних показників зростання цін та ризиків посилення фундаментального тиску на ціни в середньостроковій перспективі, зокрема з боку попиту. Облікова ставка залишалася на незмінному рівні – 12,5% річних.

У IV кварталі 2017 року темпи споживчої інфляції в річному вимірі знижувалися, проте повільніше ніж прогнозував Національний банк на початку року. Відхилення інфляції від прогнозу пояснювалося вищими, ніж очікувалося, темпами базової інфляції через підвищення виробничих витрат та пожвавлення споживчого попиту. Також спостерігалось прискорення зростання цін на продукти харчування з високим ступенем обробки як результат підвищення цін на відповідні сирі продукти в попередні місяці.

Крім того, у IV кварталі 2017 року стала більш імовірною реалізація ризиків, що можуть стримати зниження інфляції у 2018 році, зокрема затримка відновлення співпраці з МВФ та подальше прискорення споживчого попиту внаслідок підвищення соціальних стандартів. Наведені інфляційні фактори зумовили погіршення інфляційних очікувань протягом останніх місяців 2017 року, насамперед підприємств та населення.

З огляду на необхідність нівелювати вплив окреслених ризиків та забезпечити низхідний тренд інфляції до цільових показників Національний банк перейшов у IV кварталі 2017 року до проведення більш жорсткої монетарної політики, двічі підвищивши облікову ставку на 1 в. п. (у жовтні та грудні) до 14.5% річних на кінець року.

Інтервенції на валютному ринку

Відповідно до Стратегії валютних інтервенцій Національного банку України на 2016 – 2020 роки в 2017 році Національний банк, здійснюючи інтервенції на міжбанківському валютному ринку України, мав на меті виконання таких трьох завдань:

- накопичення міжнародних резервів;
- згладжування функціонування валютного ринку;
- підтримання трансмісії ключової процентної ставки як основного інструменту грошово-кредитної політики.

Протягом 2017 року Національний банк здійснив 146 валютних інтервенцій: 107 з купівлі іноземної валюти, 39 – з її продажу, у тому числі чотири інтервенції одночасно з купівлі та продажу. Під час цих інтервенцій регулятором було куплено 2 271 млн дол. США, продано – 1 009 млн дол. США. Додатне сальдо валютних інтервенцій Національного банку за 2017 рік становило 1 262 млн дол. США.

Валютні інтервенції здійснювались у трьох формах: валютного аукціону, інтервенції у формі запиту щодо найкращого курсу та інтервенції за єдиним курсом.

Під час проведення валютних аукціонів у 2017 році Національний банк купив 1 132 млн дол. США, продав – 768 млн дол. США, під час здійснення валютних інтервенцій у формі запиту щодо найкращого курсу регулятором було куплено 1 089 млн дол. США, продано – 239 млн дол. США, під час здійснення інтервенцій за єдиним курсом було куплено 49 млн дол. США, продано – один млн дол. США.

У 2017 році Національний банк розпочав здійснення валютних інтервенцій із використанням функціоналів торговельно-інформаційних систем BLOOMBERG та THOMSON REUTERS.

Пом'якшення адміністративних обмежень на валютному ринку

Упродовж 2017 року Національний банк продовжив поетапне скасування тимчасових валютних обмежень та поступову лібералізацію валютного ринку. Це стало можливим з огляду на стабілізацію макроекономічного становища та загалом сприятливу ситуацію на валютному ринку. Заходи, які вживав Національний банк, не мали деструктивного впливу на функціонування валютного ринку оскільки їх імплементація здійснювалася на основі постійного моніторингу стану валютного ринку України та економіки країни в цілому, а також регулярного діалогу з банківською спільнотою та представниками бізнесу. Зокрема пом'якшення адміністративних обмежень стосувалося:

1. Лібералізації прямих іноземних інвестицій, а саме:

- скасування загальної вимоги щодо перерахування в Україну всіх доходів (прибутків), одержаних від здійснення інвестицій за кордоном, а також необхідності їх декларування згідно з установленим порядком (крім випадків відкликання індивідуальних ліцензій Національного банку);
- надання іноземним інвесторам права купувати іноземну валюту з метою повернення за кордон коштів, отриманих від продажу корпоративних прав, окремих видів цінних паперів, унаслідок зменшення статутних капіталів та виходу з господарських товариств;
- підвищення для бізнесу ліміту (з 50 тис. дол. США за один календарний місяць до двох млн дол. США на календарний рік) для інвестування за кордон на підставі однієї ліцензії та встановлення різних вимог для отримання ліцензії: спрощені для інвестицій до 50 тис. дол. США та на основі розгорнутого переліку документів для інвестицій більше 50 тис. дол. США;
- спрощення порядку купівлі/перерахування іноземної валюти за операціями іноземних інвесторів з ОВДП (у тому числі в разі проведення операцій з ОВДП, що були отримані іноземним інвестором шляхом конвертації депозитарних розписок, які були випущені на ОВДП іноземним банком);
- запровадження спрощеного пакета документів як підстави для повернення іноземної інвестиції за умови, що розрахунки як зі здійснення іноземної інвестиції, так і її повернення проводяться через один банк;
- дозволу репатріації дивідендів в іноземній валюті до 2016 року та здійснення резидентами-позичальниками, які перебувають у процесі ліквідації, дострокового погашення зовнішніх запозичень від нерезидента-кредитора.

2. Лібералізації операцій за поточним рахунком, а саме:

- звільнення від обов'язкового продажу надходження в іноземній валюті від нерезидентів, якщо ці кошти надходять як грошове забезпечення (гарантійний внесок, застава, завдаток, депозит, гарантія);
- підвищення дозволеного розміру чистої купівлі-продажу банками валюти протягом одного дня до 0.5% (з 0.1%), у подальшому до 1% від розміру регулятивного капіталу банку;
- спрощення процедури проведення операцій клієнтів банків з купівлі іноземної валюти/перерахування коштів за кордон на користь нерезидентів та зміни порядку контролю з метою попередження ризикових валютних операцій;
- здійснення купівлі іноземної валюти суб'єктами господарювання за кредитні кошти в гривні, що залучені під державні гарантії з метою виконання програм, пов'язаних із забезпеченням обороноздатності та безпеки держави;
- спрощення порядку переміщення готівкової валюти через митний кордон України, шляхом розширення переліку документів, які фізичні особи можуть надавати під час митного декларування, та втричі збільшення строку їх дії (до 90 днів);
- зниження нормативу обов'язкового продажу надходжень іноземної валюти до 50%;
- підвищення максимальної суми продажу готівкової іноземної валюти населенню до 150 тис. грн (в еквіваленті);
- скасування тимчасового скорочення максимального строку для розрахунків за експорт/імпорт товарів (наразі цей термін становить 180 днів);
- надання дозволу бізнесу достроково погашати зовнішні кредити та позики, якщо як забезпечення за ними були зобов'язання міжнародних фінансових організацій (далі – МФО);
- скасування заборони на купівлю іноземної валюти для виконання зобов'язань за наявності в клієнта власних коштів на рахунку в розмірі, що перевищує 100 тис. дол. США;
- зняття обмеження (150 тис. грн на місяць) для фізичних осіб на переказ коштів за межі України для неторговельних операцій;
- спрощення проведення валютних операцій на умовах “форвард”, скасувавши обмеження за групою Класифікатора іноземних валют та банківських металів (далі – Класифікатор), строком і видом операції, що хеджується для власних валютних операцій банків та операцій суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності з обміну (конвертації) іноземної валюти та купівлі-продажу іноземної валюти за гривні для хеджування ризику зміни курсу іноземної валюти;

- розширення банкам діапазону операцій з банківськими металами, шляхом скасування обмеження на купівлю-продаж (на умовах “тод”, “том”, “спот”, “форвард”, “своп”) банківських металів на міжбанківському валютному ринку лише за гривні та на міжбанківському валютному ринку за іноземну валюту 1-ї групи Класифікатора;
- зняття обмеження для фізичних осіб, які не є підприємцями, за групою Класифікатора та кількістю операцій з обміну безготівкової іноземної валюти, що є на їх рахунку, та надання дозволу фізичним особам на обмін готівкової іноземної валюти на безготівкову без обмеження за групою Класифікатора;
- надання дозволу фізичним особам отримувати готівку в іноземній валюті або банківські метали з поточних і депозитних рахунків через каси та банкомати без обмежень за сумою;
- надання дозволу дострокового погашення кредитів та позик перед іноземними кредиторами, коли до складу акціонерів нерезидента-кредитора, якому здійснюється дострокове погашення, входить іноземна держава або іноземний банк (якщо іноземна держава є учасником/акціонером такого банку). Ця іноземна держава має належати до країн, що мають офіційну рейтингову оцінку не нижче категорії А, підтверджену в бюлетені однієї з провідних світових рейтингових компаній (Fitch Ratings, Standard&Poor’s, Moody’s);
- спрощення розрахунку щоденного ліміту купівлі валюти у власну позицію в розрізі операцій на умовах “тод”, “спот” та “форвард”;
- надання дозволу на кредитування в гривні під заставу іноземної валюти на рахунках клієнтів;
- спрощення для банків проведення операцій з придбання іноземних боргових цінних паперів (єврооблігацій), що були випущені за кордоном з метою фінансування кредиту, наданого нерезидентами цим банкам. Якщо раніше для цього банк мав отримати індивідуальну ліцензію, то тепер він може проводити такі операції в межах генеральної ліцензії на здійснення валютних операцій у частині залучення та розміщення іноземної валюти на міжнародних ринках;
- надання резидентам-позичальникам права на реалізацію кредитних проектів з МФО на умовах, установлених такими договорами, у тому числі за договорами, що містять особливі умови кредитування, коли гривня використовується як валюта кредиту, але фактично платіжні операції між МФО та резидентом проводяться виключно в іноземній валюті (без необхідності отримувати будь-які додаткові дозволи Національного банку для проведення трансграничних операцій на користь МФО);
- надання дозволу на купівлю та перерахування іноземної валюти для розміщення за межами України гарантійного депозиту на рахунках міжнародних платіжних систем на підставі індивідуальної ліцензії

Національного банку як банкам, так і небанківським фінансовим установам (далі – НФУ);

- спрощення здійснення авансових платежів бізнесу за імпортом товарів в іноземній валюті, порядку ввезення резидентами в Україну готівкової іноземної валюти та вдосконалення порядку її вивезення;
- розширення переліку операцій бізнесу, надходження за якими не є обов'язковими до продажу, переказами, що були здійснені банком за рахунок власних коштів клієнта, які повертаються іноземним банком;
- надання дозволу дострокового погашення кредитів або позик, у реалізації якої бере участь іноземна держава, та скасування обмеження на максимальну суму переказів іноземної валюти для операцій уповноважених банків, які вони здійснюють на підставі індивідуальних ліцензій Національного банку;
- пом'якшення вимог до процедури переміщення банківських металів через митний кордон України.

3. Дебюрократизації, а саме:

- скасування обов'язкового ліцензування деяких операцій із розміщення фізичними особами на закордонних рахунках іноземної валюти з джерелом походження за межами України та із здійснення їх інвестування;
- спрощення порядку реєстрації договорів про залучення резидентами кредитів/позик в іноземній валюті від нерезидентів (спрощено реєстраційні процедури, передбачено запровадження нової автоматизованої системи реєстрації договорів, реєстрація проводиться за заявницьким принципом);
- надання дозволу банкам відкривати кореспондентські рахунки в іноземній валюті 1-ї групи Класифікатора у банках-нерезидентах країн, національна валюта яких віднесена до інших груп Класифікатора;
- скасування обмеження на проведення банками операцій з обміну іноземної валюти як на міжбанківському, так і міжнародному валютному ринку в межах однієї групи Класифікатора;
- запровадження для фізичних осіб електронних індивідуальних ліцензій. На її підставі дозволяється перераховувати за кордон іноземну валюту з метою інвестування, розміщення коштів на власних рахунках та виконання зобов'язань перед нерезидентами за договорами страхування життя на загальну суму до 50 тис. дол. США (в еквіваленті) протягом календарного року;
- звільнення від реєстрації в Національному банку кредитних договорів в іноземній валюті, укладених резидентами з МФО;
- скасування вимоги до банків надавати скановані копії окремих документів для аналізу операцій клієнтів банків з придбання та перерахування за кордон валюти;

- удосконалення порядку видачі індивідуальних ліцензій Національного банку на переказування іноземної валюти за кордон, уточнивши перелік документів, які мають подаватися для її отримання, та перелік операцій, які цього не потребують;
- удосконалення умов видачі НФУ (у тому числі національному оператору поштового зв'язку) генеральних ліцензій на здійснення валютних операцій;
- спрощення умов торгівлі іноземною валютою, у тому числі для проведення арбітражних операцій на умовах маржинальної торгівлі для банків та МФО.

Удосконалення механізмів та інструментів грошово-кредитної політики

Національний банк продовжив поліпшувати роботу фінансового ринку, удосконалюючи механізми та інструменти грошово-кредитної політики, а саме:

- удосконалив вимоги до застави за кредитами для екстреної підтримки ліквідності банків;
- надав можливість ФГВФО продовжувати строк користування кредитами Національного банку та змінив вимоги до строків погашення державних облігацій України, що надаються ФГВФО у заставу за кредитом, з метою забезпечення безперервного здійснення ФГВФО виплат вкладникам неплатоспроможних банків і виконання ним зобов'язань за кредитними договорами;
- удосконалив проведення операцій за стандартними інструментами регулювання ліквідності банків у частині порядку розміщення депозитних сертифікатів Національного банку та проведення операцій з купівлі (продажу) цінних паперів, можливості надання банками змішаної застави за кредитом овернайт, а також запровадив новий підхід до методу задоволення заявок банків, поданих на процентний тендер з розміщення депозитних сертифікатів за методом граничної процентної ставки, установленої Національним банком (uniform price), збільшив строк розміщення депозитних сертифікатів Національного банку до 100 днів;
- відновив розміщення тримісячних депозитних сертифікатів, що сприятиме формуванню гривневої кривої доходності строком від одного до трьох місяців;
- перейшов від розміщення депозитних сертифікатів на 14 днів з щоденної основи на два рази на тиждень: у вівторок і четвер. Це сприятиме розвитку грошово-кредитного ринку та процесів ціноутворення на ньому;

- надав можливість банкам використовувати облікову ставку Національного банку як індикатор у формулі визначення змінюваної (плаваючої) процентної ставки;

- удосконалив стандартні інструменти регулювання ліквідності банківської системи (зміни набирають чинності з 02 травня 2018 року), а саме:

- запроваджено довгострокове рефінансування банків шляхом проведення тендерів строком від одного до п'яти років під плаваючу (змінну) процентну ставку. Цей інструмент створюватиме підґрунтя для відновлення довгострокового кредитування реального сектору економіки, що сприятиме поживавленню економічного зростання;

- для операцій прямого репо передбачено перехід права власності на цінні папери, що дасть змогу знизити ризики Національного банку як кредитора;

- передбачено можливість попереднього формування пулу активів, які банки зможуть надавати як заставу для залучення кредитів овернайт і кредитів рефінансування різних строків. Наявність надійного та завчасно перевіреного забезпечення сприятиме більш швидкому та спрощеному отриманню банками ліквідності від Національного банку.